

3. KÜRESEL EŞİTSİZLİKLER KONFERANSI

“Çocuk ve Genç Eşitsizliği”

29-30 NİSAN 2021

Altınbaş Üniversitesi

Toplumsal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi

3. KÜRESEL EŞİTSİZLİKLER KONFERANSI

Program ve Bildiri Özetleri Kitapçığı

Düzenleme Kurulu

- Prof. Dr. Aylin İLDEN KOÇKAR, Altınbaş Üniversitesi
Doç. Dr. Alper KALİBER, Altınbaş Üniversitesi
Doç. Dr. Banu KAVAKLI, Altınbaş Üniversitesi
Doç. Dr. Bengi YANIK İLHAN, Altınbaş Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Berna EKAL ŞİMŞEK, Altınbaş Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Ersin EMBEL, Altınbaş Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Eylem AKDENİZ GÖKER, Altınbaş Üniversitesi
Araş. Gör. Emrullah VERMEZ, Altınbaş Üniversitesi
Araş. Gör. Gözde BOZKURT, Beykent Üniversitesi
Araş. Gör. Mücahid AYKUT, Altınbaş Üniversitesi

Bilim Kurulu

- Doç. Dr. Alev YALÇINKAYA, Yeditepe Üniversitesi
Prof. Dr. Aylin İLDEN KOÇKAR, Altınbaş Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşegül YARAMAN, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Berrin CEYLAN ATAMAN, Altınbaş Üniversitesi
Prof. Dr. Demet LÜKÜSLÜ, Yeditepe Üniversitesi
Prof. Dr. Haluk LEVENT, Bilgi Üniversitesi
Doç. Dr. İnsan TUNALI
Prof. Dr. Kenan ÇAYIR, Bilgi Üniversitesi
Doç. Dr. Kuzey YILMAZ, Cleveland State University
Prof. Dr. Meltem DAYIOĞLU, ODTU
Prof. Dr. Saniye DEDEOĞLU, Muğla Üniversitesi
Prof. Dr. Şevket Işıl AKGÜL, Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Volkan YILMAZ, Boğaziçi Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

3. KÜRESEL EŞİTSİZLİKLER KONFERANSI “Çocuk ve Genç Eşitsizliği” 1

PROGRAM

KONFERANS BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

1. GÜN

2. Oturum

HUKUKİ PERSPEKTİFTEN ÇOCUK VE HAKLARI

Çocuğa Yönelik Şiddete Karşı Hukuk Tasarımı ve Sınırları

Dr. Öğr. Üyesi Oya Boyar

3. Oturum

SAĞLIĞA ERİŞİMDE ÇOCUK VE GENÇ EŞİTSİZLİĞİ

COVID-19 Krizinin Beşerî Sermaye Birikimindeki Eşitsizlikler Üzerindeki Muhtemel Etkileri:
Bugünün Çocukları Gelecekte Daha İyi Bir Dünya Görebilecek Mi?

Dr. Araş. Gör. Işıl Kurnaz Baltacı

Türkiye’de Gençlerin Sağlığa Erişimi Ne Ölçüde Karşılıyor?

Dr. Öğr. Gör. Hüseyin İkizler

Küçükler Üzerindeki Tıbbi Müdahalelerde Aydınlatılmış Onam

Dr. Öğr. Üyesi Meliha Sermin Paksoy

4. Oturum

TÜRKİYE VE DÜNYADA SOSYAL POLİTİKA VE ÇOCUK-GENÇ EŞİTSİZLİĞİ

Türkiye’de Çocuk Refahına Yönelik Sosyal Politikaların Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Fahimeh Hosseinnezhad

Brezilya’da Eşitsizlik, Sosyal Programlar ve Siyaset: Bolsa Familia Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Burak Kesgin

Eksik Yurttaşlık: Roman Çocuklar ve Yurttaşlaşma Süresinde Deneyimlenen Eşitsizlikler

Dr. Öğr. Üyesi Eylem Akdeniz Göker

2. GÜN

1. Oturum

ÇOCUK EŞİTSİZLİĞİNİN DEZAVANTAJLI GRUPLARDA YANSIMALARI

Roman Çocukların ‘Çocuk Üniversitesi’ Deneyimleri: Yapılandırılmış Okul Dışı Aktivitelerin Roman Çocukların Psiko-Sosyal Süreçlerine Etkileri

Prof. Dr. Aylin İlden Koçkar, Doç. Dr. Bengi Yanık İlhan ve Arş. Gör. Sercan Karlıdağ

2. Oturum

EĞİTİM VE İSTİHDAM POLİTİKALARININ GENÇ EŞİTSİZLİĞİNE ETKİLERİ

Türkiye’de Genç Kadınların İşsizliği ve İstihdam Politikalarının Genç Kadın İşsizliğine Etkileri ..

Dr. Öğr. Üyesi Hilal Kuvvetli

Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Yaşayan Gençlerin İşsizlik ve Gelecek Beklentisinin İncelenmesi: Batman İli Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Bardakçı, Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir Barut

3. Oturum

GÖÇ BAĞLAMINDA ÇOCUK EŞİTSİZLİĞİ

Sivil Toplum Kuruluşlarında Çalışan Profesyonellerin Perspektifinden Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Çocukların Özel İhtiyaçlar

Selin Arıkın ve Dr. Öğr. Üyesi Fatih Altun

Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kapsamında Çocuk Göçmenler ve COVID-19 Pandemisinin Çocuk Göçmenler Üzerindeki Etkileri

Araş. Gör. Çağla Bucak ve Doç. Dr. Burcu Türkcan

Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişimde Karşılaştıkları Sorun ve Eşitsizlikler

Doç. Dr. Banu Kavaklı

4. Oturum

GENÇ EŞİTSİZLİĞİ VE POPÜLER KÜLTÜR

Popüler Kültürün Arka Yüzü: Gençler Çukur’un Toplumsal Cinsiyet Söylemini Nasıl Okuyor?

Dr. Öğr. Üyesi Özlem Akkaya

Popüler Kültürde Genç Erkekler: Türkiye’de Trap Müzik ve Mahalle Söylemi

Araş. Gör. İlknur Karanfil

Sanata Erişimde Toplumsal Eşitsizlik

Dr. Öğr. Üyesi Fırat Arapoğlu

Altınbaş Üniversitesi

Toplumsal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi

3. KÜRESEL EŞİTSİZLİKLER KONFERANSI

“Çocuk ve Genç EŐsitsizliđi”

29-30 NİSAN 2021

PROGRAM

1. GÜN 29 NİSAN 2021 PERŞEMBE

1. Oturum Açılış Konuşması

10:30 – 11:30 Açılış Konuşması

Prof. Dr. Yankı Yazgan (Marmara Üniversitesi) - Eşitsiz Kaynak, Eşitsiz Gelişim

Moderatör : Prof. Dr. Aylin İlden Koçkar

2. Oturum

11:45 – 13:15 Hukuki Perspektiften Çocuk ve Hakları

Dr. Öğr. Üyesi Oya Boyar (Marmara Üniversitesi) - Çocuğa Yönelik Şiddete Karşı Hukuk Tasarımı ve Sınırları

Moderatör: Dr. Öğretim Üyesi Ersin Embel

3. Oturum

14:00 – 15:30 Sağlığa Erişimde Çocuk ve Genç Eşitsizliği

Dr. Araş. Gör. Işıl Kurnaz Baltacı (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi) – COVID-19 Krizinin Beşerî Sermaye Birikimindeki Eşitsizlikler Üzerindeki Muhtemel Etkileri: Bugünün Çocukları Gelecekte Daha İyi Bir Dünya Görebilecek Mi?

Dr. Öğr. Gör. Hüseyin İkizler (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı) - Türkiye’de Gençlerin Sağlığa Erişimi Ne Ölçüde Karşılıyor?

Dr. Öğr. Üyesi Meliha Sermin Paksoy (Altınbaş Üniversitesi) – Küçükler Üzerindeki Tıbbi Müdahalelerde Aydınlatılmış Onam

Moderatör : Dr. Öğr. Üyesi Berna Ekal Şimşek

4. Oturum

15:45 - 17:15 Türkiye ve Dünyada Sosyal Politika ve Çocuk-Genç Eşitsizliği

Dr. Öğr. Üyesi Fahimeh Hosseinezhad (İstanbul Aydın Üniversitesi) - Türkiye’de Çocuk Refahına Yönelik Sosyal Politikaların Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Burak Kesgin (Beykent Üniversitesi) – Brezilya’da Eşitsizlik, Sosyal Programlar ve Siyaset: Bolsa Familia Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Eylem Akdeniz Göker (Altınbaş Üniversitesi) - Eksik Yurttaşlık: Roman Çocuklar ve Yurttaşlaşma Süresinde Deneyimlenen Eşitsizlikler

Moderatör : Prof. Dr. Berrin Ceylan Ataman

30 NİSAN 2021 CUMA

1. Oturum

10:30 – 11:30 Çocuk Eşitsizliğinin Dezavantajlı Gruplarda Yansımaları

Prof. Dr. Aylin İlden Koçkar, Doç. Dr. Bengi Yanık İlhan ve Arş. Gör. Sercan Karlıdağ (Altınbaş Üniversitesi) - Roman Çocukların 'Çocuk Üniversitesi' Deneyimleri: Yapılandırılmış Okul Dışı Aktivitelerin Roman Çocukların Psiko-Sosyal Süreçlerine Etkileri

Moderatör : Dr. Öğr. Üyesi Bengi Yanık İlhan

2. Oturum

11:45 – 13:15 Eğitim ve İstihdam Politikalarının Genç Eşitsizliğine Etkileri

Dr. Öğr. Üyesi Hilal Kuvvetli (İstanbul Gedik Üniversitesi) - Türkiye’de Genç Kadınların İşsizliği ve İstihdam Politikalarının Genç Kadın İşsizliğine Etkileri

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Bardakçı (Harran Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir Barut (Harran Üniversitesi - Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Yaşayan Gençlerin İşsizlik ve Gelecek Beklentisinin İncelenmesi: Batman İli Örneği

Moderatör: Doç. Dr. Bengi Yanık İlhan

3. Oturum

14:00 – 15:45 Göç Bağlamında Çocuk Eşitsizliği

Selin Arıkm ve Dr. Öğr. Üyesi Fatih Altun (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi) – Sivil Toplum Kuruluşlarında Çalışan Profesyonellerin Perspektifinden Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Çocukların Özel İhtiyaçlar

Araş. Gör. Çağla Bucak ve Doç. Dr. Burcu Türkcan (Ege Üniversitesi) – Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kapsamında Çocuk Göçmenler ve COVID-19 Pandemisinin Çocuk Göçmenler Üzerindeki Etkileri

Doç. Dr. Banu Kavaklı (Altınbaş Üniversitesi) – Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişimde Karşılaştıkları Sorun ve Eşitsizlikler

Moderatör : Doç. Dr. Alper Kaliber

4. Oturum

16:00 – 17:30 Genç Eşitsizliği ve Popüler Kültür

Dr. Öğr. Üyesi Özlem Akkaya (Yeditepe Üniversitesi) – Popüler Kültürün Arka Yüzü: Gençler Çukur’un Toplumsal Cinsiyet Söylemini Nasıl Okuyor?

Araş. Gör. İlknur Karanfil (Beykoz Üniversitesi) – Popüler Kültürde Genç Erkekler: Türkiye’de Trap Müzik ve Mahalle Söylemi

Dr. Öğr. Üyesi Fırat Arapoğlu (Altınbaş Üniversitesi) – Sanata Erişimde Toplumsal Eşitsizlik

Moderatör : Doç. Dr. Banu Kavaklı

KONFERANS BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Yayına Hazırlayanlar:

Prof. Dr. Aylin İLDEN KOÇKAR, Altınbaş Üniversitesi

Doç. Dr. Alper KALİBER, Altınbaş Üniversitesi

Doç. Dr. Banu KAVAKLI, Altınbaş Üniversitesi

Doç. Dr. Bengi YANIK İLHAN, Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Berna EKAL ŞİMŞEK, Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Ersin EMBEL, Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Eylem AKDENİZ GÖKER, Altınbaş Üniversitesi

Araş. Gör. Emrullah VERMEZ, Altınbaş Üniversitesi

Araş. Gör. Gözde BOZKURT, Beykent Üniversitesi

Araş. Gör. Mücahid AYKUT, Altınbaş Üniversitesi

Mayıs 2021

29 NİSAN 2021 PERŞEMBE

2. Oturum

HUKUKİ PERSPEKTİFTEN ÇOCUK VE HAKLARI

ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDETE KARŞI HUKUK TASARIMI VE SINIRLARI

Dr. Öğr. Üyesi Oya Boyar

Marmara Üniversitesi

Bu bildirinin temel soruları şu noktalarda toplanmaktadır: Hukukun şiddeti ele alış şekli tek biçimli midir? Zaman içerisinde ne tür bir değişim göstermiştir? Şiddetin yöneldiği özel bir grup olarak çocukların şiddete karşı korunmasının anayasa kuramındaki temelleri nelerdir? Nihayet bu kuramsal temelin sınırları nedir?

Hem ulusal hukukun, hem de uluslararası hukukun temelinde farklı hukuki araçlarla da olsa şiddetten korunma ihtiyacı bulunmaktadır. Norberto Bobbio demokratik rejimlerle ilgili şunları söylemektedir: “*Demokratik rejimleri diğerlerinden ayıran kuralların temel amacı, mümkün olan her türlü çözümle, sosyal çatışmaların şiddet içeren sonuçlarından kaçınmaktır*”. Aslında bu fikrin temel itibarıyla iki düşünsel kökeninden bahsetmek mümkündür. Bir yandan, Hobbes’un demokrasiyi son derece ilksel bir unsurla yani “*elitleri barışçıl bir biçimde değiştirme yolu*” olarak tanımlaması hatırlatılabilir. Diğer yandan, Kelsen’in demokrasinin kökenine yerleştirdiği özgürlüğü “*kişinin istediği her şeyi yapabilmesinden*”, “*kendi kararları doğrultusunda yönetilmeye*” evrilen bir yaklaşım çerçevesinde ehlileştirilmiş olarak ele almasına işaret edilebilir. Buradan yola çıkarak demokrasi ve özgürlük gibi anayasa hukukunun temel kavramlarının temelinde şiddetin kontrol altına alınmasının olduğunu iddia etmek yanıltıcı olmayacaktır.

Tasarım bu şekilde yapılmasına rağmen, bireyler arasındaki ilişkide hala gençlere ve çocuklara yönelik şiddetten bahsediyor olmamızın bazı kuramsal sebepleri olabileceği söylenebilir. Öncelikle, bu “bireyleri birbirinin şiddetine karşı koruma” şeklinde beliren hukuk tasarımı, yasa önünde eşit kabul edilen “bireyler”den yola çıkar ve “çocuk” ve “genç” gibi ifade edebileceğimiz sosyal statüleri dikkate almaz. Dolayısıyla başlangıçta belirttiğimiz tasarımdan sonra, bu grupların şiddetten özel olarak korunması gerektiği fikri doğrultusunda ilk tasarım gözden geçirilmiştir. Özellikle 80’li yılların ardından bu konuda uluslararası sözleşmeler kabul

edilmeye başlanmış, bunların ulusal hukuklara anayasa ve yasalar düzeyinde yansımaları da olmuştur. Bu yeni tasarım bireylerin yasa önünde eşit olsalar da, sosyal yaşamın içinde fiilen eşit olmadıkları dolayısıyla bu nedenle özel olarak korunmaları gerektiği anlayışı üzerine kurulmuştur.

Yukarıda ifade edildiği gibi bu tasarım, hukuki bir tasarımdır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde, Anayasa'da, Çocuk Koruma Kanunu'nda ve diğer kanunlarda yer alan şiddetten koruma hükümleri öncelikle devlet tarafından uygulanır. Ancak bu konunun bir de sosyal bir yönü var. Aslında Anayasa sadece devlete hitap etmiyor, hepimiz Anayasa'yı uygulamak durumundayız. Anayasa'nın 12. maddesi şunu söylüyor: *“Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. / Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder”*. Birinin yaşama hakkına ve maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne hakkına sahip olması demek, diğer kişilerin onun yaşama ve maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne saygı duyma ödevi olduğu anlamına gelmektedir. Bu hak ve ödev ilişkisi şiddetin önlenmesinin toplumsal güvencesini oluşturur. Kuşkusuz bu hak ve ödev ilişkisine riayet edilmediğinde hukuki mekanizmaların devreye girmesi gerekir. Ancak şiddet konusunda her birimiz anayasanın muhatabı olduğumuza göre kendimize sormamız gereken bazı sorular var: “ben kendimden küçüklere nasıl davranıyorum?”, “ben çocuklara nasıl davranıyorum?”, “ben küçüklerin haklarını yok mu sayıyorum?” ve genel olarak “ben başkasına nasıl davranıyorum?”, “başkalarının bana nasıl davranmasını bekliyorum?”. Bu sorulara verilecek cevaplar aslında daha ilksel bir soruyu da cevaplar: “ben kimim?”.

Dolayısıyla bu bildiride çocuğa karşı şiddetin anayasacılık içerisindeki yerini dışsal bir bakış açısıyla (yapısal olarak) gözlemlemeye; ancak diğer yandan anayasal düzenlemelerin sınırlarını içsel bakış açısıyla (hermeneutik olarak) değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Hukuk, şiddet, anayasa, çocuk, hak, ödev

3. Oturum

SAĞLIĞA ERİŞİMDE ÇOCUK VE GENÇ EŞİTSİZLİĞİ

COVID-19 KRİZİNİN BEŞERİ SERMAYE BİRİKİMİNDEKİ EŞİTSİZLİKLER ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL ETKİLERİ: BUGÜNÜN ÇOCUKLARI GELECEKTE DAHA İYİ BİR DÜNYA GÖREBİLECEK Mİ?

Dr. Araş. Gör. Işıl Kurnaz Baltacı

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bireylerin eğitim yoluyla kazandıkları bilgi ve nitelikler, işbaşındaki eğitimlerle kazanılan beceriler, iş tecrübesi, kişisel iletişim, kendini yetiştirme, sosyalleşme ile nesiller arası görgü ve bilgi transferi gibi unsurların bir bütünüdür. İşgücünün niteliklerinin birleşimini ifade eden beşeri sermaye, insanların sahip oldukları bilgi ve beceriler sayesinde gerek bireysel gerek ekonomik ve gerekse toplumsal açıdan değer yaratmalarını sağlamaktadır. Bu bakımdan, daha fazla beşeri sermaye, bireyler için daha yüksek kazanç, ülkeler için daha yüksek gelir ve toplumlar içinse daha yüksek uyum sağlama yeteneği anlamına gelmektedir.

Geçtiğimiz yıllarda çok sayıda ülkenin beşeri sermaye birikimi açısından önemli ilerlemeler kaydetmiş olmasına karşılık, COVID-19 küresel krizi özellikle düşük ve orta gelirli ülkeleri söz konusu kazanımları tersine çevirmekle tehdit etmektedir. Dünyanın her zamankinden “daha eğitilmiş” ve “daha sağlıklı” olduğu bir dönemde ortaya çıkan, bir yandan yeni mutasyonlar diğer yandan aşılama çalışmalarının küresel düzeyde kapsayıcı olmaması nedeniyle ne zaman etkisini kaybedeceği henüz tam olarak öngörülemeyen COVID-19 salgınının beşeri sermaye birikimi üzerindeki etkilerinin orta ve uzun vadede ortaya çıkacağı söylenebilir. Bu bakımdan, COVID-19 krizi öncesinde de var olan küresel eşitsizlikleri daha da derinleştirecek şekilde, sadece okulların kapanması yüzünden geçilen uzaktan eğitime erişim açısından düşük gelirli ailelerin yaşadığı zorlukların bile okul çağındaki çocuklar için beşeri sermaye birikimini önemli ölçüde etkileyeceği açıktır. Bunun yanında, küresel salgın nedeniyle sağlık hizmetlerinin kesintiye uğraması ve işgücü piyasasındaki daralma yüzünden ortaya çıkan gelir kayıpları ile gıda enflasyonuna bağlı olarak kötü beslenmedeki artışın, önümüzdeki yıllarda çocuk ölümlerinin ve bazı fiziki sorunların (boy uzaması gibi) artmasına yol açabileceğine yönelik endişeler de söz konusudur.

Diğer taraftan, geçmişteki tecrübelerden alınan ders, salgınların ve neden olduğu krizlerin etkilerinin sadece doğrudan etkilenenler tarafından hissedilmemesi, aynı zamanda nesiller boyunca da çeşitli dalgalanmalara yol açmasıdır. COVID-19 salgınının da benzer bir tabloya

yol açabileceği öngörülmektedir. Salgının beşeri sermaye üzerindeki etkisi konusunda hala büyük bir belirsizlik olmakla birlikte, yaşam döngüsü üzerindeki olası etkiler itibarıyla en çok etkilenenler muhtemelen kırılgan gruplar olacaktır ve bu da mevcut eşitsizliklerin derinleşmesi sonucu doğuracaktır.

Bu çalışmada, esas olarak COVID-19 krizinin beşeri sermaye birikimi üzerindeki etkileri itibarıyla mevcut eşitsizliklerin yeniden üretilip üretilmediği sorusuna cevap aranacaktır. Çalışmada, beşeri sermaye birikiminin, boyutları zaman içinde birbirini tamamlayan dinamik bir sürecin sonucu olmasından hareketle, yaşam döngüsü bakış açısı içinde özellikle erken çocukluk dönemindeki aksaklıkların daha zarar verici ve uzun süreli etkilere sahip olabileceği öngörülmektedir. Çalışmada, COVID-19 salgınının orta ve uzun vadeli sonuçları henüz ortaya çıkmadığından, geçmişteki salgın ve krizlerin yaşam döngüsü üzerinde “eşitsizlikleri derinleştiren” sonuçlarına ilişkin literatür taraması yapılacak ve COVID-19 salgınının benzer muhtemel sonuçları erken çocukluk dönemindeki aksaklıklar üzerinden değerlendirilecektir. Bu bakımdan, öncü bulgular, salgın döneminde sosyo-ekonomik zorluklarla karşı karşıya olan ailelerin acil tüketim ihtiyaçlarına öncelik vermek ve dolayısıyla sağlık veya eğitim harcamalarından vazgeçmek zorunda kalabildiklerini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, beşeri sermayeye yapılan yatırımlar gelir düzeyiyle ilişkili olduğundan salgın döneminde yaşanan gelir kayıpları özellikle tek ebeveynli, düşük gelirli, yoksul, çok çocuklu ve göçmen aileler gibi kırılgan gruplar için beşeri sermaye birikimini kötüleştirebilecektir. Çalışmada tüm bu etkiler ortaya konulmaya çalışılarak çocukluk dönemine denk gelen COVID-19 salgınının yaşam döngüsü içinde refaha erişim açısından yaratabileceği eşitsizlikler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 krizi, beşeri sermaye, küresel eşitsizlik, çocukların eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi.

TÜRKİYE’DE GENÇLERİN SAĞLIĞA ERİŞİMİ NE ÖLÇÜDE KARŞILANIYOR?

Dr. Hüseyin İkizler

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Sağlıklı yaşamın en önemli belirleyicilerinden birisi de sağlık hizmetine ihtiyaç duyulduğunda bu hizmete erişilebilirlik düzeyidir. Karşılanmamış sağlık hizmeti ihtiyacı yazında “bireyin (son on iki ay içerisinde) tıbbi muayene veya tedavi ihtiyacı olduğu halde doktora başvuramama durumu olup olmadığı” olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada özellikle gençlere odaklanılarak gençlerin karşılanmamış sağlık hizmeti ihtiyaçlarının belirleyicilerine dikkat çekerek bu konuda hangi politikalara öncelik verilmesi gerektiğine işaret etmek amaçlanmaktadır. Elde edilen ilk bulgulara göre evli olanların evli olmayanlara göre daha yüksek oranda karşılanmamış sağlık hizmeti ihtiyacına sahip olduğu görülmüştür. Hane reisliğinin ve özellikle bebek sahipliğinin de bu ihtiyacın daha az oranda karşılanmasına sebep olduğu görülmektedir. Karşılanmamış sağlık hizmeti ihtiyacının gelir ve genel sağlık durumu ile ters orantılı olarak gerçekleştiği, evsel ve çevresel sorunlar ile ise doğru orantılı olarak değiştiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Karşılanmamış sağlık hizmeti ihtiyacı, ağırlıklandırılmış en küçük kareler, gençler, sağlıkta erişim

KÜÇÜKLER ÜZERİNDEKİ TIBBİ MÜDAHALELERDE AYDINLATILMIŞ ONAM

Dr. Öğr. Üyesi Meliha Sermin Paksoy

Altınbaş Üniversitesi

Bir tıbbi müdahalenin hukuka uygun olması için aranan şartlardan biri de aydınlatılmış onamdır. Tıbbi müdahale kimin vücudu üzerinde yapılacaksa kural olarak onun onamının alınması gerekir. Fakat küçükler üzerindeki tıbbi müdahaleler söz konusu olduğunda yasal düzenlemeler ilk bakışta bu prensipten ayrılmaktadır. Şöyle ki, Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'un 70. maddesinde hekim, "hasta küçük veya tahtı hacirde ise veli ve vasisinin evveleminde muvafakatini alır" hükmü mevcuttur. Benzer şekilde Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 24. maddesinde hasta küçük veya mahcur ise tıbbi müdahale için hastanın velisinden veya vasisinden izin alınacağı düzenlenmiştir. Ayrıca, Nüfus Planlaması Hakkında Kanun'un 6. maddesinde ve bu Kanun'a dayanılarak çıkarılan Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük'ün 13. maddesinde onuncu haftayı geçmeyen gebeliklerde gebe kadın küçükse kendi rızasına ek olarak velisinin de rızasının aranması gerektiği belirtilmektedir. Bu kanuni düzenlemeler küçüklerin sağlık hizmetlerine erişim hakkını önemli ölçüde sınırlandırmaktadır. Nitekim 15 yaşındaki bir çocuk, velisi yanında olmadığı için diş tedavisi göre talebinin reddedilmesi nedeni ile kamu denetçisine başvurmuş ve kamu denetçisi de veli iznini arayan kanuni düzenlemelerin çocukların sağlık hizmetlerine erişimini sınırladığı sonucuna varılmıştır.

Küçük, vücudu üzerinde gerçekleştirilecek olan tıbbi müdahalenin gerekçesini ve neticesini anlayamayacak ve bir değerlendirme sonucunda karar veremeyecekse, ilgili tıbbi müdahaleye ilişkin ayırt etme gücü yok demektir. Bu durumda onamın veli tarafından verilmesi makul bir çözüm yoludur. Buna karşılık, eğer küçük, kendisine yapılacak tıbbi müdahalenin gerekçesini ve neticesini değerlendirebilecek olgunluktaysa; bir diğer ifade ile, küçüğün, yapılacak tıbbi müdahaleye ilişkin ayırt etme gücü varsa velisinin onamının aranmasına şüphe ile yaklaşılmalıdır. Rahim tahliyesi söz konusu olduğunda ise bu konuda ayrıca endişe duyulmalıdır. Zira bazı çevrelerde hamile olduğunun veli tarafından öğrenilmesi küçüğün can güvenliğinin dahi tehlikeye girmesi anlamına gelebilir. Ayrıca küçüğün velisinin onamının olmaması nedeni ile iznini bertaraf edecek yasal süreçlere başvurmak zorunda bırakılması, Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve

geliştirme hakkının ihlali anlamına gelmektedir. Diğer yandan, özel hayatı da ilgilendirebilecek rahim tahliyesi gibi tıbbi müdahaleler konusunda ayırt etme gücüne sahip küçüğün velisinin onamını almak zorunda bırakılması, kişinin mahremiyet hakkının da ihlalidir.

Bu düzenlemelerle çelişen şekilde TMK 16’da ayırt etme gücüne sahip küçüklerin şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanırken veli iznine ihtiyaç duymayacakları hükme bağlanmıştır. Vücut bütünlüğü üzerindeki müdahalelere izin verme hakkının şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan şüphe duyulmamalıdır. Ayrıca Türk Medeni Kanunu, veli iznini arayan sayılan iki kanun göre sonraki tarihlidir. Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa Konseyi Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Onurunun Korunması (Biyotıp) Sözleşmesi’nin 6. maddesinin 2. bendinde de *“kanuna göre bir müdahaleye muvafakatini verme yeteneği bulunmayan bir küçüğe, sadece temsilcisinin veya kanun tarafından belirlenen makam, kişi veya kuruluşun izni ile müdahalede bulunabilir”* denmektedir. Aynı bende göre *“küçüğün görüşü, yaşı ve olgunluk derecesiyle orantılı bir şekilde, gittikçe daha belirleyici bir etken olarak göz önüne alınacaktır”*. Türk Medeni Kanunu ve Biyotıp sözleşmesinin belirlediği bu esaslar dikkate alınarak rahim tahliyesine rıza gösterme konusunda ayırt etme gücüne sahip küçüklerin veli rızasına ihtiyaç duymayacağı savunulabilir.

Rahim tahliyesi söz konusu olduğunda bu konudaki bir diğer çözüm TCK 99 VI’da yer almaktadır. Hamile küçüğün TCK 103 veya 104 hükümlerinin varlığı karşısında her zaman suç mağduru olacağı düşünüldüğünde rahim tahliyesine ilişkin ayırt etme gücü olan küçüğün TCK 99 VI uyarınca velisinin rızası olmadan da rahim tahliyesini talep edebileceği kabul edilmelidir. Nitekim bu kabul, Medeni Kanun’a, Anayasa’ya ve Türkiye’nin taraf olduğu zikredilen sözleşmelere de en uygun çözümü sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi müdahale, küçük, aydınlatılmış onam, veli rızası, şahsa sıkı sıkıya bağlı haklar

4. Oturum

TÜRKİYE VE DÜNYADA SOSYAL POLİTİKA VE ÇOCUK-GENÇ EŞİTSİZLİĞİ

TÜRKİYE’DE ÇOCUK REFAHINA YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Fahimeh Hosseinnezhad

İstanbul Aydın Üniversitesi

Çocuk refahı, çocukları korumak ve yaşam kalitelerini artırmak anlamına gelmektedir. Sosyal politikanın bir parçası olarak çocuk refahı politikaları, çocukları yoksulluğun etkileri, yetersiz beslenme, uygun olmayan barınma koşulları ve yetersiz eğitim ve sağlık gibi sorunlar karşısında korumayı; ayrıca aile içi sorunlar, şiddet, ihmal ve istismar durumlarında çocuğun yüksek yararını göz önünde bulunarak koruma altına almayı hedeflemektedir. Bu çalışmada çocuk refahına yönelik sosyal politikalar, Türkiye örneğinde ele alınmıştır. Refah (welfare) kavramı bolluk, rahatlık ve iyi olma hali (well-being) anlamına gelmekte ve en geniş anlamıyla bireylerin, ailelerin ve toplumun rahat, mutlu ve sağlıklı yaşam sürdürebilmesi ile ilişkilidir. Refah, çok boyutlu bir kavram olarak insanların hayatlarının tüm yönleri ile ilgilenir ve ekonomik gelir, beslenme, barınma, eğitim, sağlık, güvenlik ve sosyal hizmetleri kapsayarak insanların fiziksel, biyolojik, psikolojik, duygusal ve sosyal durumlarının iyileştirilmesini amaçlar. Çocukların refahının sağlanabilmesi açısından devletlerin sosyal politika geliştirmesi, yasal düzenlemeler ve kamu kurumları oluşturması gerekmektedir.

Bu araştırmanın genel amacı Türkiye’de çocukların refahını artıracak ve çocuklar için eşitlik sağlayabilecek sosyal politikaların incelenmesi ve çocuk refahı politikaları kapsamında Türkiye’de çocuklar için verilen ekonomik destek, eğitim yardımı, sağlık yardımı, sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler değerlendirilmiştir. Türkiye’de çocuk refahı Anayasa, yasalar ve kalkınma planlarında ele alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sosyal devlet anlayışı bağlamında çocukların refahını artırmak ve iyilik halini korumak adına çocuklara yönelik sosyal politikalar geliştirmektedir. Anayasanın 41. Maddesinde Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları başlığı altında ailenin özellikle ananın ve çocukların huzur ve refahının korunması, çocukların yüksek yararı ve her türlü istismar ve şiddet karşısında korunmasından söz edilmiştir. 1989 yılında BM tarafından ilan edilen Çocuk Hakları sözleşmesi 1990 yılında Türkiye tarafından imzalanmış ve 1994 tarihinde yürürlüğe koyulmuştur. 5395 sayılı Çocuk

Koruma Kanunu ise 2005 yılında “korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına” yönelik geliştirilmiştir. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetleri Bakanlığı (AÇSHB) bünyesinde bulunan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ülkede çocuklarla ilgili çeşitli sorunlarla ilgilenmekte ve çocuk haklarını savunmaya çalışmaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre Türkiye’de çocuk refahını artırmaya yönelik ekonomik politikalar kapsamında düşük gelirli ve yoksul ailelerdeki çocukların eğitimi ve sağlığı için aynı ve nakdi yardımlar sunulmaktadır. AÇSHB bünyesinde bulunan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) tarafından 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu uyarınca çocuklu memurlar için aile yardımı ve çocuk yardımı verilmektedir. Eğitim politikası kapsamında SYGM tarafından dar gelirli ailelerin çocukların eğitimlerine devam edebilmeleri için eğitim yardımı verilmektedir. Aile Eğitim Programının amacı ise çocukların sosyal ve psikolojik gelişimi, çocuk hakları ve refahı, çocukların yüksek yararı ve yaşam kalitesini yükseltmek hakkında aileleri bilinçlendirmek olmuştur. Sağlık politikası kapsamında Ana Çocuk Sağlığı hizmetleri, yoksul ailelere verilen çocuk sağlığı yardımı, aile hekimi tarafından düzenli olarak bebeklerin gelişimi ve aşılarının takibi yer almaktadır. Tüm çocukların sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi için 18 Yaş Altı Sosyal Güvencesi uygulaması bulunmaktadır. Çocuklara yönelik sosyal hizmetlerde 1983 yılında yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunundan söz edilebilir. Bu kanun, çocukların korunması ve ihtiyaçlarının karşılanması, çocuklu ailelerin ve tek ebeveynli ailelerin desteklenmesini amaçlamaktadır. Çocukların aile ortamında yaşaması ve korunmasını önemseyen sosyal politikalar, 4271 Sayılı Medeni Kanunun Hısımlık Bölümünde korunmaya ihtiyacı olan çocukların evlat edinilmesinden, koruyucu aile ve kurumda bakılmasından söz etmiştir. Sonuç olarak Türkiye’de çocuk refahına yönelik sosyal politikalar çeşitlilik göstermektedir. Ancak sosyal politikalar, genel olarak ailenin, çocuğun refahından sorumlu olduğu üzerine durmaktadır. Oysa çocukların refahı ve korunması yalnızca aile içinde gerçekleşen bir konu olmaktan çıkartılmalı ve bir kamu politikası olarak algılanmalıdır. Ayrıca bu politikaların, acil ihtiyaçları karşılamaktan ziyade çocuklara eşit fırsatlar sağlaması ve çocuklar için eşit bir dünya yaratması oldukça önemli bir husustur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Aile, Çocuk, Çocuk Refahı, Sosyal Politika.

BREZİLYA'DA EŞİTSİZLİK, SOSYAL PROGRAMLAR VE SİYASET: BOLSA FAMILIA ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Burak Kesgin

Beykent Üniversitesi

Brezilya'da Jair Bolsonaro'nun 2018'de yapılan seçimlerde iş başına gelmesiyle birlikte, ülkede eşitsizliğin azaltılmasına yönelik ortaya konan programların geleceği hakkında karamsar yorumlar, öngörüler gecikmemiştir. Yorumlar iktidarın ve arkasındaki kongrenin söylemlerine, attıkları adımlara bakıldığında ülkede eşitsizliği azaltmaya yönelik cılız başarıların da ortadan kaldırılmaya başlandığını, gidişatın daha da kötü olabileceğini dile getirmişlerdir. Söz konusu yorumların haklı çıktığını gösteren gelişmelerden bir tanesi yakın zamanda yaşanmış, hükümetin 2003 yılından beri sürdürülen *Bolsa Familia* (Aile Yardımı) programına katılım taleplerine yanıt vermemeye ve mevcut kimi yardımları da kesmeye başladığı haberlere konu olmuştur. Ülkedeki siyasi atmosferden haberdar olanlar için sürpriz olmayan bu gelişme milyonlarca yoksul aile ve özellikle de çocukların sahip olduğu toplumsal bir koruma kalkının yitirilmesi anlamına gelmektedir. *Bolsa Familia* yararlanmanın temel şartlarının ailelerin çocuklarını sağlık taramalarını/aşılarını yaptırmaları ve daha önemlisi okula devamını sağlaması olan bir şartlı nakit transferi programıdır. Nüfusu kapsamı açısından çapı ve ölçeği oldukça geniş olan bu program ülkede uzunca sayılabilecek bir süre iktidarı elinde bulunduran sol partilerin önemli bir başarısı olarak görülmüştür. Yararlananların sayısı açısından dünyanın en geniş nakdi yardım programlarından biri olan *Bolsa Familia* kaynak sağlanan Dünya Bankası gibi uluslararası kurumlar tarafından da takdir görerek desteklenmiş, model olarak kullanılmış kimi yorumlar bu programı Brezilya'nın sessiz devrimi olarak adlandırmışlardır. Bu olumlu yorumlara karşın programın siyasi boyutu tartışma konusu olmuş, kimi değerlendirmeler bu yardımın demokrasinin güçlenmesine faydası olmadığını, vatandaş-devlet arasındaki güven ilişkisine olumlu katkı yapmadığını söylerken, azımsanmayacak sayıdaki yorum, yardımın yoksullardan oy satın almaya yarayan bir araç gibi kullanıldığı, kayırmacılığa yol açtığını savunmuştur. Bu çalışmada *Bolsa Familia*'nın çıkışı, gelişimi, etkileri ve sonuçlarına Brezilya siyaseti açısından bakılacak, programın son erdirilmesine giden siyasal süreç incelenecektir.

Çalışmanın amacı, son derece eşitsiz bir toplumda çocukların eğitim ve sağlığa erişimini artırmayı ana hedef olarak belirleyen ve uzunca süre örnek olarak gösterilmiş bir sosyal koruma programının siyasal boyutunu incelemek, programın kaldırılmasının nedenlerini ve olası

sonuçları üzerine bir değerlendirme yapmaktır. Buradan hareketle öncelikle Brezilya'da eşitsizliğin ve yoksulluğun genel bir tablosu ortaya konulmaya çalıŐılacak, bu bağlamda söz konusu tabloyu deęiŐtirmeyi amaçlayan, daha fazla eşitlik talep eden önde gelen etkili toplumsal hareketlere ve onların siyasetteki karŐılıklarının tarihine, özelde KurtuluŐ Teolojisine ve Brezilya'da toplumsal sınıflara, toplumsal hareketliliğe kısaca değinilecektir. Ardından ülkedeki siyasi geliŐmelerle *Bolsa Familia*'nın öyküsü bir arada ele alınacak, programın amaçlarına ulaŐmak konusundaki performansı hakkında ortaya konulmuŐ farklı analizlerin bir değerlendirmesi yapılacaktır, programın asıl hedefi olan çocukların eğitim ve sağlığa eriŐimine olan katkısı, bu katkının anlamı tartiŐılacaktır. Sonuç bölümünde bu tarz sosyal programların toplumsal eşitsizliğin yüksek düzeyde olduğu geliŐmekte olan ülkelerde demokratik süreçlerde siyasal açılardan arasallaŐtırılabilmesi riski ve bunun yol açabileceği sorunlar üzerine değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Brezilya, Bolsa Familia, Eğitime Erişim, Şartlı Nakit Transferi, KurtuluŐ Teolojisi

EKSİK YURTTAŞLIK: ROMAN ÇOCUKLAR VE YURTTAŞLAŞMA SÜRESİNDE DENEYİMLENEN EŞİTSİZLİKLER

Dr. Öğr. Üyesi Eylem Akdeniz-Göker

Altınbaş Üniversitesi

Klasikleşmiş yurttaşlık tanımları, yurttaşlığı hak ve görevler üzerine inşa edilen bir kurum olarak tanımlama eğilimindedir. Oysa yurttaşlık, medeni, siyasal, sosyal ve kimlik haklarını içeren çok boyutlu ilişkiler bütünüdür. Devlet ve birey arasındaki bu en temel anayasal ilişki, hukuksal düzeyde eşitliği sağlama kapasitesinin yanı sıra toplumsal alandaki bir dizi eşitsizliği gölgeleyici bir rol de üstlenebilir. Çocuk da tıpkı yetişkin gibi bir yurttaşdır ve kimlik inşa süreçlerini içinde devindiği siyasal, yasal yapılara ve maruz kaldığı dışlanma ve kabul görme söylem ve pratiklerine referansla kurar ve deneyimler. Bu çalışmada, Romanların yoğunluklu olarak yaşadığı bir mahallede Roman çocuklarla yapılan derinlemesine görüşmelere dayanarak ‘çocuk yurttaşların’ yurttaşlığı deneyimleme biçimleri tartışılmaktadır. Çalışma, maruz kaldıkları ‘derin yoksulluk’ ile ilişkili olarak eğitime erişim, yeterli sağlık hizmeti alma gibi bir dizi toplumsal haktan yoksun bırakılmış bu çocukların yaşam hakkı, bedenlerini ve mahremiyetlerini koruma hakkı gibi temel haklardan da yoksun olduklarını çocukların kendi anlatımlarından süzülen örnekler üzerinden ortaya koymakta ve sosyal haklar ve medeni haklar arasındaki geçişkenliği irdelemektedir.

Anahtar Sözcükler: derin yoksulluk, Roman çocuklar, sosyal haklar, yurttaşlık

30 NİSAN 2021 CUMA

1. Oturum

**ÇOCUK EŞİTSİZLİĞİNİN DEZAVANTAJLI GRUPLARDA
YANSIMALARI**

**ROMAN ÇOCUKLARIN ‘ÇOCUK ÜNİVERSİTESİ’ DENEYİMLERİ:
YAPILANDIRILMIŞ OKUL DIŞI AKTİVİTELERİN ROMAN ÇOCUKLARIN
PSİKO-SOSYAL SÜREÇLERİNE ETKİLERİ¹**

Prof. Dr. Aylin İlden Koçkar

Doç. Dr. Bengi Yanık İlhan

Arş. Gör. Sercan Karlıdağ

Altınbaş Üniversitesi

Derin yoksulluk deneyimi ve etnik ayrımcılık temelli kolektif mağduriyet, Çingene/Roman toplumsal grubuna mensup çocukların, (bir ‘çocuk hakkı’ olarak) eğitim süreçlerine katılımının önünde yapısal ve sistemik eşitsizliklere karşılık gelmektedir. Bu çalışmada, okul dışı etkinliklerle benzerlik gösteren Çocuk Üniversitesi atölye uygulamaları ile temellendirilmiş 10 haftalık bir müdahale programının etkililiğinin sınanması hedeflenmiştir. Bu çerçevede, yarı-deneysel desende gerçekleştirilen saha çalışmasında, ön-test anket uygulamasında (Çingene/Roman çocuklar) deney grubunda 42 katılımcıya ulaşılmış iken, kontrol grubunda 30 katılımcı yer almıştır. Uygulamalar süresince geçen zaman diliminde veri kaybı yaşanmıştır (son-test anket uygulamasında deney grubunda 10, kontrol grubunda 23 katılımcı bulunmaktadır). Atölye temelli faaliyetler gönüllü katılım gösteren ve uygulama safhasından önce süreç hakkında oryantasyon görmüş 21 lisans öğrencisi tarafından koordine edilmiştir. ‘Sosyo-demografik bilgi formu’, ‘eğitime yönelik niyetler’, ‘temel eğitime yönelik motivasyonlar’ ve ‘gelecek meslek tasavvurları’ veri toplama araçları arasındadır. Elde edilen bulgulara göre; deney grubu katılımcılarında askeri lise ilintili niyet hariç olmak üzere, diğer eğitim seviyelerine (meslek lisesi, anadolu lisesi, üniversite, vd.) ilişkin niyet puan ortalamalarında, t-test değerlendirmelerine göre istatistiksel anlamlılık taşımamakla beraber, artış tespit edilmiştir. Ön-test ölçümlerinde deney grubu ‘motivasyonsuzluk’ (örn., “Okula gidiyorum ancak bana ne yarar sağlayacağını bilmiyorum.”) faktörü ortalaması kontrol grubundan anlamlı şekilde yüksek iken, son-test ölçümlerinde her iki grubun da eğitime motivasyon düzeyi artmıştır ve iki grup arasındaki motivasyonsuzluğa karşılık gelen ortalama değer farkı son-test ölçümünde istatistiksel anlamlılık taşımamaktadır. İleride yapmayı

¹ PB2017-Bahar-İİSBF-3 kodu ile Altınbaş Üniversitesi tarafından desteklenen BAP-Projesidir.

düşünebilecekleri mesleklerin neler olduğu (çağrışım-temelli) açık uçlu sorusuna verilen cevaplarda, deney grubunun kontrol grubuna kıyasla dile bağı çeşitlilik ve zenginlik içinde olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu ‘bulgular’, proje paydaşı ve katılımcıların ebeveynleriyle olan temaslar başta olmak üzere ‘saha gözlemleri’ ve veri kaybı başta olmak üzere ‘sınırlılıklar’, psikoloji disiplini ve ilgili sosyal bilimsel literatür ölçeğinde kritik edilmektedir. Eşitlikçi, ihtiyaçların farkında olarak hak-temelli yaklaşımların ön planda olduğu okul ve mahalle düzeyinde müdahale programlarının toplumsal fayda üretme potansiyeli barındırdığı vurgulanmaya değerdir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Üniversitesi, Roman çocuklar, ayrımcılık, psiko-sosyal gelişim

2. Oturum

EĞİTİM VE İSTİHDAM POLİTİKALARININ GENÇ EŞİTSİZLİĞİNE ETKİLERİ

TÜRKİYE'DE GENÇ KADINLARIN İŞSİZLİĞİ VE İSTİHDAM POLİTİKALARININ GENÇ KADIN İŞSİZLİĞİNE ETKİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Hilal Kuvvetli

İstanbul Gedik Üniversitesi

15-24 yaş grubunun işsizliği olarak genç işsizliği bazı Batılı ülkeler de dahil olmak üzere dünyanın pek çok yerinde yakıcı bir sorun olarak gündemdedir. Nüfusu hala genç ve medyan yaşın 32 olduğu Türkiye'de 15-24 yaş grubu nüfus yaklaşık 13 milyondur. 2009 yılında bir milyonu aşan genç işsiz ve yüzde 25'e ulaşan genç işsizliği oranını sonraki yıllarda kısmen düşürmüş olsa da genç işsizliği sorunu yakıcı bir sorun olmaya devam etmiştir. Genç işsizliği oranı 2014 yılından itibaren yeniden artışa geçmiş ve yüksek oranlarda seyretmeye devam etmiş, 2017 yılında genç işsiz sayısı yeniden bir milyonu aşmıştır. Türkiye'de işsizlik tablosunun en vahim kısmını genç kadın işsizliği oluşturmaktadır.

Dezavantajlı gruplar arasında yer alan 15-24 yaş grubundaki genç kadınların işgücüne katılma oranı son yıllarda yüzde 30'un biraz üzerine çıkabilmiş, istihdam oranı istikrarlı biçimde yüzde 23 seviyesinde gerçekleşmiş, işsizlik oranı ise yüzde 25, tarım dışı genç kadın işsizliği yüzde 30'un üzerine çıkmıştır. Eğitim ve işgücü piyasasının dışında kalan çok önemli bir genç kadın nüfusu söz konusudur. Genç kadınların ne eğitimde ne istihdamda olma oranı ise yaklaşık yüzde 33 gibi oldukça yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Aynı oran 15-24 yaş grubundaki erkeklerde yüzde 14-15 dolaylarında seyretmektedir. 2014-2018 döneminde özellikle 20-24 yaş grubundaki genç kadınların ne eğitimde ne istihdam olanlarının oranı ortalama yüzde 45 düzeyinin üzerinde gerçekleşmiş, bu yaş grubundaki genç kadınların yaklaşık yarısı ne eğitimde ne istihdam bulunmuştur. En çarpıcısı ise yükseköğretim mezunu olan genç kadınlarda ne eğitimde ne istihdam olma oranının yüzde 36 oranında olmasıdır. Bu oran, yüzde 33 olan 15-24 yaş grubundaki genç kadınların genel ne eğitimde ne istihdamda oranının üzerindedir. 25-29 yaş grubundaki kadınlarda ne eğitimde ne istihdamda oranı ise yüzde 50'lerin üzerindedir.

İşgücü piyasasının dışına itilme, eğitim hakkını kullanamama, yoksulluk ve çalışan yoksulluğu kadınlar ve özellikle genç kadınlar için daha büyük tehdit oluşturmaktadır. Mutlak anlamda genç kadın nüfusunun 2000'li yılların başındaki düzeylerine kıyasla gerilediği bir süreçte genç kadınların işsizliği yükselmiştir. Kadınlar eğitimden ve iş piyasasından dışlanmaktadır. Genç

kadınların üçte birinin işgücü ne eğitimde ne istihdam olması, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, genç kadınların eğitim hakkının kullanılabilmesi gibi toplumsal ve ekonomik kalkınma açısından son derece önemli sorunların yanında Türkiye açısından büyük bir kaynak israfı ve geleceğin şekillendirilmesinde son derece önemli bir kayıptır. Türkiye'nin rekabet gücünün artması için gerekli yapısal dönüşüm, insan gücünün en etkin şekilde kullanılması ve veriminin artmasını destekleyecek istihdam politikalarının ve işgücü piyasası düzenlemelerinin yapılması ve uygulanmasına dayanmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye'de 2000'li yıllarda genç kadın işsizliğinin seyri, genç kadın işsizliğinin arkasında yatan toplumsal ve ekonomik nedenleri, uygulanan istihdam politikalarının genç kadın işsizliğine olan etkileri analiz edilmeye çalışılacaktır. Türkiye'nin istihdam politikaları, ulusal belgeler çerçevesinde değerlendirilecek, kalkınma planları ve ulusal strateji belgeleri üzerinden analiz edilecektir. Genç kadınlara yönelik istihdam politikalarının nitelikleri, hedefleri ve nihayet elde edilen sonuçlar ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Genç işsizliği, genç kadın işsizliği, dezavantajlı gruplar, istihdam politikaları, istihdam stratejisi

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA YAŞAYAN GENÇLERİN İŞSİZLİK VE GELECEK BEKLENTİSİNİN İNCELENMESİ: BATMAN İLİ ÖRNEĞİ

**Dr. Öğr. Üyesi Hasan Bardakçı,
Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir Barut**

Harran Üniversitesi

Gençler ya da kısaca gençlik olgusu Türkiye için gelecek projeksiyonunu ifade etmektedir. Türkiye'deki özellikle 15-35 yaş arası genç nüfusun yüksek oranı da gençlerin hedef kitle olarak belirlenmesinin önemini göstermektedir. Gençlerin hâli hazırda birer seçmen veya potansiyel tüketiciler veya müşteriler olması onların nerdeyse her alanda olduğu göz önünde bulundurulduğunda konu üzerinde yapılan her bir çalışmanın değerli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmada Türkiye'de gençlerin yönelimleri Batman ilinde açısından incelenmiştir. Hazırlanan anket genç bireylere uygulanmış ve sonuçlar SPSS programında analiz edilmiştir.

Bu çalışma ile Batman ilinde yaşayan gençlerin gelecek beklentilerini belirlemek ve bu beklentileri ile işsizlik durumları arasındaki ilişkiyi tespit etmek üzere anket çalışması yapılmıştır. Araştırma örneklemini Batman'da ikamet eden 402 genç oluşturmaktadır. Ayrıca verilerin analizi SPSS 23 paket programı ile yapılmış ve %95 güven düzeyinde çalışılmıştır. Gelecek beklentisi ve işsizlik arasındaki ilişki Anova testine tabi tutulmuştur.

Elde edilen verilere göre, Batmanlı gençlere göre Türkiye'de sırasıyla Eğitim, Terör ve İşsizliğin en önemli sorunlar olduğu görülmüştür. İş yada yeni bir iş bulunamıyor olmanın en önemli sebebinin sırasıyla Siyasi görüşten kaynaklı, referansının bulunmamasından kaynaklı ve piyasada iş olmamasından kaynaklı olduğu ifade edilmiştir. İş ya da yeni bir işi, piyasada iş olmadığından dolayı bulamadığını belirten gençler gelecekte en fazla umutlu iken cinsiyetinden dolayı bulamadığını belirten gençler ise gelecekte umudu en az olanlar olarak ortaya çıkmıştır.

Yapılan analiz neticesinde elde edilen verilerin açıklanması sonucunda bazı çıkarımlar yapılmıştır. Bunlar;

Türkiye’de Eğitim, Terör ve İşsizlik gibi konular sorun olarak görülmektedir. Anket neticesinde elde edilen verilerin, Türkiye'nin günümüzdeki sorunlarla paralel olduğu görülmüştür. Özellikle doğuda terör ve işsizlik birçok araştırmada ön planda olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda doğuda terör için daha çok güvenlik önlemi alınmalı ve işsizlik konusu ise çeşitli teşvik ve yatırımlarla çözüme kavuşturulmaya çalışılmalıdır.

İş ya da yeni bir iş bulunamıyor olmanın en önemli sebebi sırasıyla Siyasi Görüş, Referansın Bulunmaması ve Piyasada İş Olmamasıdır. Buda siyasi görüşlerinden dolayı dışlandığını düşünen gençlerin olduğunu ve referans konusunun gençleri kaygılandırıldığını ortaya koymaktadır.

İş ya da yeni bir işi iş olmadığından dolayı bulamadığını belirtenler gelecekte en umutlu iken cinsiyetinden dolayı bulamadığını belirtenler gelecekte umudu en az olanlardır. Batman ilinde yaşayan genç bayanların özellikle iş bulamama sebebi olarak cinsiyetlerini görmeleri ve gelecekte umutlu olmadıkları görülmektedir. Bu durumu da cinsiyetlerine bağladıkları anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, İşsizlik, Cinsiyet, Batman, Gelecek Beklentisi

3. Oturum

GÖÇ BAĞLAMINDA ÇOCUK EŞİTSİZLİĞİ

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA ÇALIŞAN PROFESYONELLERİN PERSPEKTİFİNDEN GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİ ÇOCUKLARIN ÖZEL İHTİYAÇLARI

Selin Arıkn

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Altun

Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar sonucunda milyonlarca çocuk göç etmek zorunda bırakılmıştır. Her çocuğun korunma ihtiyacı olmasına karşın bazı kırılgan gruplar daha özelleştirilmiş koruma hizmetine ihtiyaç duymaktadır. Savaş mağduru ve yerinden edilmiş çocuklar da bu kırılgan gruplar arasında yer almaktadır.

1989 tarihli Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile taraf devletler çocuklar için yaşama ve sağlıklı gelişme, eğitime erişim, sağlık hizmetlerine erişim, gerekli hallerde koruma altına alınma vb. çeşitli temel hakları sağlamak için yükümlü tutulmuştur. Tüm bu haklar çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ve ayrımcılık gözetmeme ilkeleri ile çerçevelenmiştir. Sözleşmenin 2. maddesine göre ilgili haklar ırk, ulusal ve etnik köken ayrımı gözetmeksizin her çocuğa tanınır.

Türkiye Dünya’da en fazla kayıtlı mülteciye ev sahipliği yapma durumunu sürdürmektedir ve geçici koruma statüsü sağlamış olduğu Suriyeliler için kayda değer oranda ulusal kaynak kullanmıştır. Bu durum kitlesel göç hareketinin büyüklüğü sebebi ile milli kaynaklar üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Sayısal yoğunluk ve Suriye’deki durumun uzun yıllardır kontrol altına alınamamış olması özellikle çocuk koruma alanında uluslararası dayanışmanın önemini de ortaya çıkartmakta ve devamlılığını gerektirmektedir. Türkiye’deki 3.6 milyona ulaşan geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusun 1.6 milyonu çocuktur. Suriyeli çocuklar ailelerindeki yüksek yoksulluk oranlarından kaynaklı temel ihtiyaçlara erişememe, çatışmaya maruz kalma ve göç yolculuğuna bağlı travma sonrası stres bozukluğu, hedef ülkeye varıldığında yaşanan sosyal içerme eksikliği ve dil bariyeri, sosyal uyum gibi spesifik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.

18 yaş altındaki her birey çocuktur ve çocuklar yetişkinlerin korumalarına ihtiyaç duyar. Aile fertleri ile ayrı düşmüş ve Türkiye’de aile bireyleri dışında bakım veren kimsesi bulunmayan Suriyeli çocuklar 5395 sayılı çocuk koruma kanununa göre “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte silahlı çatışma ve afet gibi durumlarda çok sayıda çocuk

ailelerinden ya da bakım verenlerinden ayrı düşebilmektedir. Aile bireylerinin hayatta olup olmadıkları hakkında hızlı bilgiye sahip olmak zor olacağından dolayı bu durumdaki çocuklar için yetim kavramından ziyade refakatsiz çocuk kavramı kullanılmaktadır.

Zorunlu göçü deneyimlemiş çocuklar yaşadıkları yoğun travma ve çok boyutlu sosyal uyum problemleri ile mücadele ederken ihtiyaçları da diğer çocuklara göre özelleşmektedir. Sivil toplum kuruluşlarında geçici koruma altındaki Suriyeli çocuklar ile çalışan profesyoneller bu ihtiyaçların en yakın gözlemcilerindedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların Türk vatandaşı olan çocuklara göre özelleşen ve farklılaşan ihtiyaçlarının bu çocuklar ile çalışan sivil toplum kuruluşu profesyonellerinin gözünden tespit edilmesidir. Bu çalışma kapsamında Suriyeli çocukların özel ihtiyaç tespitini gerçekleştirerek gerekli sosyal hizmet müdahalelerini yürüten sosyal çalışmacılar ve süreç içerisinde çocuklara psikolojik destek sağlayan psikologlar ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilecektir.

Araştırmanın evreni İzmir ili olarak belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini, en fazla Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan şehirlerden biri olan İzmir ilinde faaliyet alanları arasında geçici koruma altındaki Suriyeli çocuklara yönelik hizmetler olan sivil toplum kuruluşlarında çalışan sosyal çalışmacı ve psikologlar oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenecek örneklem sayısı 8 kişidir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular çerçevesinde yorum, tartışma ve önerilere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli Sığınmacılar, Suriyeli Çocuklar, Sivil Toplum, Psikososyal Destek

KÜRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ KAPSAMINDA ÇOCUK GÖÇMENLER VE COVID-19 PANDEMİSİNİN ÇOCUK GÖÇMENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ar. Gör. Çağla Bucak

Doç. Dr. Burcu Türkcan

Ege Üniversitesi

Sürdürülebilir kalkınma, en temel tanımı itibariyle, bugünkü neslin istek ve ihtiyaçlarını karşılayarak ekonomik büyüme ve gelişmeyi sağlarken gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayacak kaynakların devamlılığını da dikkate almaktır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler 17 temel küresel sürdürülebilir kalkınma hedefi belirlemiştir. Bunlar: yoksulluğa son vermek, açlığa son vermek, sağlıklı ve kaliteli yaşam, nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, temiz su ve sanitasyon, erişilebilir ve temiz enerji, insana yakışır iş ve ekonomik büyüme, sanayi yenilikçilik ve altyapının geliştirilmesi, eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir şehirler ve toplulukların oluşturulması, sorumlu üretim ve tüketimin sağlanması, iklim eylemi, sudaki yaşam, karasal yaşam, barış adalet ve güçlü kurumlar ile tüm bu hedefler için etkin ortaklıklar olarak sıralanabilir.² İnsanların sosyal, ekonomik ve güvenlik nedenleriyle yaşadıkları coğrafyayı geçici süreliğine veya sürekli olarak terk etmeleri olarak tanımlanabilecek göç olgusu ise bu sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin birçoğuyla doğrudan ilişkili bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçün çocuklar ve gençler boyutu ise gelecek nesillerin yetiştirilmesi ekseninde tüm sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ana bileşenlerinden biri olmaktadır. Birleşmiş Milletler 2019 yılı verilerine göre küresel çapta yaklaşık 33 milyon çocuk doğduğu ülkenin dışında yaşamaktadır. 2018 yılında 31 milyon çocuğun ekonomik güçlükler ve güvenlik sorunları gibi nedenlerle zorunlu göçe maruz kaldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla yıldan yıla göçmen çocukların sayısı da ciddi düzeyde artış göstermektedir. Bunun yanı sıra, küresel çapta, düzenli göçmen statüsündeki çocukların %52'sinin, düzensiz göçmen statüsündeki çocukların ise %90'ının düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşadıkları bilinmektedir.³ Söz konusu ülkeler, sağlık sisteminin yeterince gelişmiş olmadığı, eğitim sisteminde eksikliklerin söz konusu olduğu ve birçok altyapı sorununun da yaşandığı ülkelerdir. Bu durum, zaten göçe maruz kalmış

² <https://turkey.un.org/tr/sdgs>

³ You, D., Lindt, N., Allen, R., Hansen, C., Beise, J. Ve Blume, S. (2020). "Migrant and Displaced Children in the Age of COVID-19: How the Pandemic is Impacting Them and What Can We Do to Help". *Migration Policy Practice*. 10(2): 32-39.

olan çocukların bir de yetersiz koşullar altında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmalarına yol açmaktadır. 2020 yılı Mart ayından itibaren küresel çapta yaşadığımız COVID-19 pandemisi ise göçmen ve mülteci çocukların karşılaştıkları zorlukları daha da derinleştirmiştir. Sağlık sisteminde yaşanan aşırı yoğunluk nedeniyle sağlık hizmetlerinden uzak kalma, COVID-19 nedeniyle aile bireylerinden kayıplar yaşama, kapanan eğitim kurumları nedeniyle eğitimden uzaklaşma, kapanan işyerleri nedeniyle gelirlerdeki kayıplar gibi birçok yaşanan olumsuzluk göçmen çocukları doğrudan etkilemiştir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, küresel sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamında çocuk göçmenler olgusunu tartışmak ve COVID-19 pandemisinin çocuk göçmenler üzerinde yaratmış olduğu etkileri analiz etmektir. Çalışmanın, COVID-19 pandemisinin çocuk göçmenler üzerindeki etkilerini sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamında tartışan en güncel çalışma olması noktasında literatüre katkıda bulunması beklenmektedir. Çalışmanın araştırma sorusu, çocuk göçmenlerin küresel sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından durumunun ne olduğu ve COVID-19 pandemisinin bu durumu nasıl etkilediğidir. Bu doğrultuda düzenli göçmen, düzensiz göçmen, mülteci ve geçici koruma altındaki yabancı uyruklular şeklindeki farklı göçmen statülerinin tanımlanarak bu kapsamda çocuk göçmenlerin durumlarının açıklanacağı giriş bölümünün ardından, birinci bölümde, küresel sürdürülebilir kalkınma hedefleri, insani gelişme endeksi (İGE) ve İGE kapsamında Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE) incelenecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde son yayınlanan göç istatistikleri doğrultusunda en çok göç alan ülkeler itibariyle çocuk göçmenlerin dağılımı incelenecek ve bu ülkelerin ÇBYE değerleri ile aldıkları göç açısından karşılaştırma yapılarak, göçmen çocukların yaşamak zorunda kaldıkları ülkelerde karşılaştıkları sosyoekonomik ortama dair çıkarımlar yapılacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise yayınlanan son raporlar ışığında küresel çapta COVID-19 pandemisinin çocuk göçmenler üzerinde yarattığı etkiler irdelenecektir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise küresel sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda çocuk göçmenlerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesine yönelik alınması gereken politika aksiyonlarına yönelik bir tartışma geliştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Çocuk Göçmen, Sürdürülebilir Kalkınma, İnsani Gelişme, COVID-19

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİ ÇOCUKLARIN EĞİTİME ERİŞİMDE KARŞILAŞTIKLARI SORUN VE EŞİTSİZLİKLER

Doç. Dr. Banu Kavaklı

Altınbaş Üniversitesi

BMMYK verilerine göre 2021 itibariyle Türkiye'de 3.600.000'den fazla Suriyeli mülteci bulunuyor. Aynı kaynağa göre yüzde 95'inden fazlası kamp dışında yaşayan bu grubun yaklaşık yüzde 46'sını da 18 yaş altı nüfus oluşturuyor. Suriyeli mülteci nüfus içindeki çocuk ve genç oranının yüksekliği ve en hızlı büyüyen grup olması uyum ve birlikte yaşama sürecinde bu çocukların geleceği ve dolayısıyla eğitime erişimleri konusunu da gündeme getiriyor. 2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye kitlesel nüfus hareketliliği ilk başladığında bunun geçici ve kısa süreli olduğu varsayımıyla sınıra yakın bölgelerde oluşturulan mülteci kamplarının yeterli olacağı düşünülmüş ve çocukların Türkiye'deki eğitim sistemine erişim ve uyumu öncelikli bir mesele olarak görülmemiştir. İlerleyen dönemde Suriye'deki savaşla birlikte yerinden edilme ve mültecilik halinin uzun vadeli ve hatta kalıcı olacağının anlaşılmasıyla birlikte Suriyeli çocukların öncelikle eğitimden kopmaması, ardından da Türkiye'deki eğitim sistemine dahil olabilmesi için çeşitli politikalar uygulamaya konuldu. Ancak bu uygulamalar yaklaşık yarım milyon eğitim çağındaki Suriyeli çocuğun eğitim sistemin dışında olduğu ve eğitime erişimi olanların da COVID-19 pandemisi nedeniyle uygulanmakta olan uzaktan eğitim sistemi nedeniyle eğitimden kopmakta olduğu gerçeğini değiştirmiyor. Bu çalışmada geçici eğitim merkezleri (GEM) ile başlayıp, bu merkezlerin aşamalı olarak kapatılması ve Suriyeli çocukların doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) sistemine dahil olması ile devam etmekte olan süreç eğitime erişimde yaşanan sorun ve eşitsizlikler çerçevesinde değerlendirilecek ve eğitim politikaları uyum, katılım ve birlikte yaşam perspektifinden tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkiye, Suriyeli mülteciler, mülteci çocuklar, eğitim, eğitime erişim

4. Oturum

GENÇ EŞİTSİZLİĞİ VE POPÜLER KÜLTÜR

POPÜLER KÜLTÜRÜN ARKA YÜZÜ: GENÇLER *ÇUKUR*'UN TOPLUMSAL CİNSİYET SÖYLEMİNİ NASIL OKUYOR?

Dr. Öğr. Üyesi Özlem Akkaya

Yeditepe Üniversitesi

Popüler kültürün başlıca üretim alanlarından televizyon ve televizyonun paradigmatik türü olarak diziler, ihtilaflı anlamlara gebe bir uzam teşkil eder. Çünkü bir yandan farklı dünyaların kapısını aralarken diğer yandan statükonun çıkışsız olduğunu gösterir ve bizi yaşadığımız dünyayla uzlaştırır. Üstelik diziler, bunu toplumda var olan eşitsizlikleri ve gerilimleri genellikle bir aile miti bağlamında yeniden işleyerek yapar ve böylelikle hepimizin korkularına, kaygılarına ve arzularına seslenir.

Neoliberal ekonominin giderek derinleşen ve süregelen krizi, popüler kültüre çoğunlukla bir Ödipal kompleks sembolizmiyle yansımaktadır. Dizi sektöründe artan ulusal ve uluslararası rekabetin de etkisiyle, televizyon hikâye açlığını “kırılgan erkek”lerin başlarında bir hale gibi taşıdıkları varoluş krizleriyle doyurmaktadır.

Bu hikâyelerin en popülerlerinden biri; Türkiye’de üç sezon boyunca ulusal bir kanalda prime-time kuşağında yayın hayatına devam eden ve ilk sezon elde ettiği başarıyı yakalayamasa da reyting rekabetinde iddiasını sürdüren *Çukur* dizisidir. Dizi, aslında popüler kültürün aşına olduğu bir klişeyi, arka planında mafyatik bir evrenin yer aldığı bir baba-oğul çatışmasını anlatmaktadır. Ancak diziyi üzerinde bir daha durup düşünmeye değer kılan özelliği; bir yandan fiziksel açıdan güçlü, cinsel açıdan aktif, kadiri mutlak erkek mitini yeniden üretirken, diğer yandan hâkim erkeklik ideallerinin erkeklerde neden olduğu gizli yaraları tartışmaya açmasıdır. Üstelik *Çukur* bunu sınıfsal eşitsizliklere göndermelerle bezeli bir çerçevede yaparak erkeklikler arası sınıfsal farklılıkları sorgulamak için de bir fırsat sunmaktadır. *Çukur* her şeyden önce, kentin varoşlarında yer alan mahallelerini büyük sermayenin rant oyunlarına ve kentsel dönüşüm projelerine karşı koruma mücadelesi veren, şiddeti kendinden menkul bir biraderler cemiyetinin hikayesidir. Hem diziyeye yöneltilen cinsiyetçilik eleştirilerinin önünü almak isteyen hem de giderek anaakımlaşan liberal feminist söylemin getireceği reytingleri hesaba katan yapımcılar, özellikle son sezonda güçlü kadın karakterleri anlatıya dâhil

etmişlerdir. Ancak bu hala kadınların kurtarılmayı bekleyen ve çoğunlukla kurtarılamayan kurban konumundan pek öteye geçemedikleri bir cemiyettir.

Bu tarz hikâyelerin popülerleşmesinde dizi izleyicilerinin değişen sosyo-kültürel profilinin etkili olduğu bilinmektedir. Kimisi daha önce tabu kabul edilmiş çeşitli toplumsal sorunlarla klasik TV dizilerine göre daha doğrudan yüzleştiği izlenimi veren *Çukur* gibi dizilerin, daha genç, eğitilmiş ve kentli bir kuşağın farklılık arayışına yanıt olduğu düşünülmektedir. Nitekim *Çukur* dizisinin de hatırı sayılır oranda genç bir izleyici kitlesi vardır.

Bu çalışmada *Çukur*'u ilk sezonundan itibaren takip eden, İletişim Fakültesi öğrencisi kadın ve erkek öğrencilerle bir odak grup çalışması gerçekleştirilerek, medya okuryazarlık becerileri görece gelişkin olduğu varsayılan bu gençlerin dizinin dolaşıma soktuğu ve kendi içinde çatışan anlamlar barındıran toplumsal cinsiyet söylemini nasıl okudukları incelenecektir. Odak grubunu yanıt arayacağı sorular şöyle özetlenebilir: Gençler, dizinin (yeniden) ürettiği hâkim erkeklik ve kadınlık ideallerini sahipleniyorlar mı yoksa bu ideallere muhalif bir tutum geliştirebiliyorlar mı? Eğer öyleyse bunu hangi temalar bağlamında yapıyorlar? Dolayısıyla dizinin toplumsal cinsiyet söylemiyle nasıl bir müzakereye giriyorlar? Odak grup çalışmasını takiben, genç izlerkitle içindeki olası farklı okuma biçimlerine neden olabilecek faktörleri daha detaylı anlayabilmek için, aralarından seçilen iki öğrenciyle derinlemesine görüşme yapılacaktır.

Çalışmanın, popüler kültürü basitçe gençleri statükoyla uzlaşmaya çağıran bir sosyalleşme alanı olarak kabul etme kolaycılığına düşmeden, bu alanın içinde barındırdığı farklı bir dünya ihtimalini ve gençlerin bu ihtimalle nasıl ilişkilendiğini görmek için önemli ipuçları sağlayacağı umulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Popüler kültür, toplumsal cinsiyet, televizyon dizileri, kırılğan erkeklik, genç izlerkitle

POPÜLER KÜLTÜRDE GENÇ ERKEKLER: TÜRKİYE’DE TRAP MÜZİK VE MAHALLE SÖYLEMİ

Araş. Gör. İlnur Karanfil

Beykoz Üniversitesi

Türkiye’de alt kültürün parçası olarak görülen hiphop müzik, 2010’ların ikinci yarısında kayda değer bir ivme gösterdi ve ana akım müzik dünyasında ağırlık kazandı. Bu durum, küresel müzik piyasasında bu türün yaşadığı yükselişle, internet teknolojileri ve sosyal medya kanallarının yaygınlaşmasıyla bağlantılı düşünülebilir. Hiphop çalışmaları alanında çalışan Morgan ve Bennet (2011: 179) hiphop müziğin küresel gençliğin ortak dili haline geldiğine vurgu yapmaktadır.

Rose (1994) hiphop müziği, elektronik alt yapı tarafından eşlik edilen kafiyeli sözlerle hikaye anlatmanın bir biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu müzik türü aslen Amerika’nın güneyindeki gettolardan kaynağını almaktadır. Richardson (2006) bu müziğin Afro-Amerikan gençliğin Bronx, Newyork’taki baskıcı yaşam koşulları karşısında hayatlarını daha iyi yapma mücadelelerini içererek gelişen bir kültüre dayandığını belirtmektedir. Ancak bu siyah kültürün Amerika’da popüler hale gelerek küreselleşmesi, Stout’a göre (2011) bu müzikte, bireyciliği, eşitsizliği ve statükonun korunmasını destekleyen sınıf atlama ve yükselme fikrinin egemen hale gelmesine yol açmıştır.

“Trap” olarak bilinen alt türün çıkışıyla hiphop müzik gençler arasında daha popüler hale gelmiştir. Auto tune denen ses işleme yazılımını kullanan, basların yoğun olduğu ve dans ettiren parçaların yoğun olduğu bir rap müzik türüdür. 1990 sonrasında ortaya çıkan bu popüler alt tür, Amerika’nın alt sınıf mahallelerinde ortaya çıkan ve genç erkeklerden oluşan uyuşturucu satıcılığı ve çeşitli suçlarla hayatlarını devam ettiren çetelerin yaşantısını ve yasadışılığın yaygın olduğu sokakları anlatmaktadır.

Amerika’da Afro-Amerikan gettolarında gelişen bu müzik türü Türkiye’de yerelleşerek varoş olarak da adlandırılan kenar mahalle kültürünü odağına almaktadır. Yurtdışında rap müziğin gelişimine paralel olarak trap müzik Türkiye’de de popüler hale gelmiştir Youtube’da trend

videolar arasında bu yeni nesil hiphop parçalarının yer alması ve milyonlarca dinlenme sayısına ulaşması da bu popülerleşmeyi göstermektedir.

Küresel düzeyde görülen hiphop içindeki tartışmada, yeni nesil hiphop olan trap, eski nesil hiphop müziğin dinleyicileri tarafından hiphop müziğin yozlaşmış hali olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'deki hiphop müzikte de bir "eski okul-yeni okul" tartışması mevcuttur. Genellikle eserlerin temaları üzerinden yapılan tartışmalar, Türkiye'de trap müziğin Amerika'da Afro-Amerikan yoksul gettolarındaki yaşamı ve temayı taklit etmekle ve özentilikle itham etmektedir.

Oysa çalışmanın da ileri süreceği üzere Türkiye'de trap müzik icra edenler yurt dışındakilerle aynı temaları, yerlileşen bir söylemle işlemiştir. Türkiye'de trap müzik kültürü, alt sınıfın kenar "mahallelerinde" toplumsal eşitsizliğin ürünü olan sınıfsal sıkışmışlıkla boğuşan genç erkeklerin yaşayışından kaynağını almıştır. Bu genç erkeklerin şiddete ve yasadışı kazanç yollarına başvurarak hayatta kalmaları, ardından para kazanmayı bu yolla başararak bağımsızlaşmaları trap müziğin ana anlatısını oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, tam da kenar mahallelerde vücut bulan toplumsal eşitsizliğe bir karşılık olarak buradaki gençlerin kültürel anlatısının bu şarkılarda nasıl kurulduğunu analiz etmektir. Diğer yandan trap müzikte nasıl yerli ve özgün bir mahalle söylemi oluşturulduğu da ortaya konulacaktır.

Bu çalışmada, Türkiye'nin yeni nesil hiphop müzisyenlerinin bazı popüler şarkıları seçilerek bunların sözleri incelenecektir. Açık kodlamaya dayanarak sözlerin içerik analizi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hiphop müzik, Türkiye'de gençlik, erkeklik, popüler kültür, sınıfsal eşitsizlik

SANATA ERİŞİMDE TOPLUMSAL EŞİTSİZLİK

Dr. Öğr. Üyesi Fırat Arapoğlu

Altınbaş Üniversitesi

Küresel eşitsizliğin fazlasıyla görünür olduğu bir dünyada çağdaş sanatın rolü sorgulanmalıdır. Çünkü görsel sanatlar gelir eşitsizliğindeki pratikleri hem içermesi hem de buna muhalif olmasıyla ve ayrıca potansiyel gücü olan farkındalık yaratma aracıyla gençlerin sanata erişimindeki eşitsizliklere dair konuları görünür kılabilir. Bu çalışma sanata erişimdeki eşitsizliği tanımladıktan sonra, bu konuyu ele alan sanat yapıtlarından örnekler sunmaktadır ve gelir eşitsizliği, eğitim, etnisite, cinsiyet gibi farklı etmenlere dayalı bu konuyu, tüketim toplumu ve ifade özgürlüğü kavramları ekseninde irdelemektedir. Araştırma, böylece öncelikle sanat pratiklerinin yükselen oranda görünür olan sanata erişimde küresel eşitsizlik konusunu işaret edecek büyük bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlam, sanat dünyasının bu önemli konuyu ele alarak, güçlü ve anlam dolu bir etki yaratma potansiyelini gösterir. Ardından kültür ve sanata erişimdeki küresel eşitsizlik konusunu ele alan sanat yapıtlarını örneklendirerek ve gençlerin sanata erişimdeki problemlerini sanat eğitiminin potansiyel etkisiyle ele alarak, konuya dair çıkarsamalarda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, eğitim, kültürel sermaye, eşitsizlik, küreselleşme